

Elektronické informační zdroje (VIKBA25)

5. Technologie a nástroje pro správu EIZ

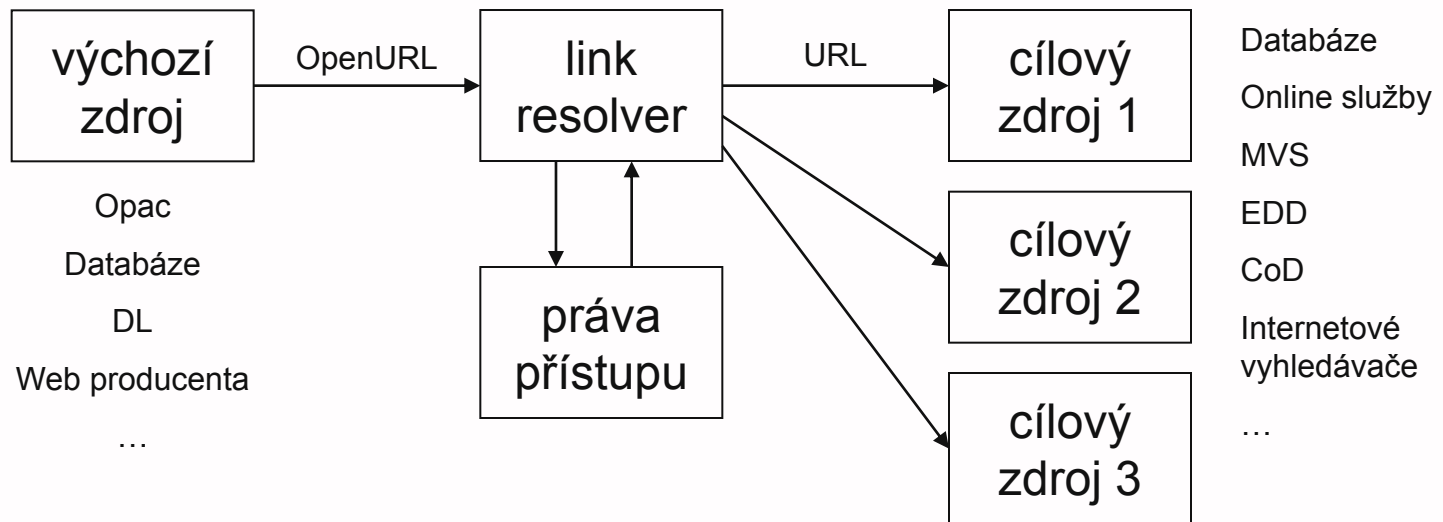
Martin Krčál

Linkování

OpenURL

- NISO standard (Z39.88)
- pro přenos informací v URL mezi systémy
- v prostředí knihoven:
  - ❖ přenos info o dokumentu

Fungování OpenURL

OpenURL - ukázka

- ukázka (Steve Krug)

- **syntaxe:**

- ❖ `http://www.citace.com/gate.php?sid=citace&genre=book&aufirst=Steve&aulast=Krug&auinit=S&isbn=80-251-1291-8&title=Web%20design%20-%20nenu%C5%A5te%20u%C5%BEivatele%20p%C5%99em%C3%BD%C5%A1let!%20%2F&date=2006`
- ❖ `http://www.citace.com/gate.php?sid=scholert&article=Sign%20Up%20Forms%20Must%20Die&title=A%20List%20Apart&issn=1534-0295&spage=10&epage=25`

Linkovací nástroje

- nadstavba OpenURL
- přijímají bibliografické údaje
- správa přístupů ke zdrojům
- nabízí dokument v dostupných DB
- + všechny dostupné on-line služby
- druhy
  - ❖ [SFX](#) (ExLibris), info v [ENG](#)
  - ❖ [LinkSolver](#) (Ovid)
  - ❖ [360Link](#) (Serial Solutions)

SFX (Special Effects)

- nejrozšířenější link resolver (1500+)
- Herbert van der Sompel, Patrick Hochstenbach a kolektiv
- Univerzita v Gentu (NDL) 1998-2000
- 2000 - prodáno ExLibris
- vázáno na instituci (většinou IP)
- prolink na SFX server instituce
- ukázky
  - ❖ [EBSCO](#), [JIB](#) (+služby), [Aleph MU](#), [Scholar](#)

LinkSolver

- jako SFX, jiná firma (Ovid)
- demo

360Link

- dříve Article Linker
- producent Serial Solutions
- bez instalace
- CrossRef DOI
- 360 Link eBooks
  - ❖ rozšíření pro e-knihy
  - ❖ 45+ světových vydavatelů
  - ❖ 1.000.000+ e-knih
- demo

Metavyhledávače

Jak se dostat k FT?

■ PROBLÉM:

- ❖ článek může být u mnoha poskytovatelů
- ❖ nechci prohledávat každý e-zdroj zvlášť
- ❖ chci rychle zjistit, kde se článek nachází

■ existuje nějaké řešení???

Odpověď

- ANO – centralizované vyhledávání
- příklady
  - ❖ MetaLib (ExLibris)
  - ❖ SearchSolver (Ovid)
  - ❖ 360Search (Serial Solution)

Centralizované vyhledávání

- = metavyhledávače
- jedno vyhledávací rozhraní pro všechny databáze dostupné instituci
- paralelní vyhledávání
- lze doplnit i vlastní katalog, služby,...
- nutno nastavit
  - ❖ dodání na klíč
  - ❖ nastavení v instituci

Metalib

- producent ExLibris
- integrace lokálních i vzdálených zdrojů instituce
- metavyhledávač – vyhledávání ve více zdrojích najednou
  - ❖ = federativní = paralelní vyhledávání
- 3 rozhraní
  - ❖ webové, Z39.50 a API (integrace do různých aplikací instituce)

Metalib

- jednoduché a pokročilé vyhledávání
- slučování nalezených duplicit
- uživatelské konto
  - ❖ uložené záznamy, dotazy,...
- podpora autentizace přes LDAP
- možná integrace SFX
- podpora standardů:
  - ❖ MARC, Unicode, OpenURL, Z39.50, HTTP/XML

Metalib

■ Metalib na MU

- ❖ vyhledávání
- ❖ moje články a složky
- ❖ přidání zdrojů
- ❖ uložení vyhledávacího dotazu
- ❖ přidání časopisu
- ❖ avíza

■ info od českého dodavatele

Search Solver

- producent Ovid (s technologií od MUSE Global)
- navázán na Link Solver
- 1300+ e-zdrojů
- podporuje
  - ❖ www, Z39.50, OpenURL
- online služba, předplatné na 1 rok

360 Search

- producent Serial Solutions
- federativní vyhledávání
- 2000+ e-zdrojů
- inteligentní clustering (Vivisimo)
- XML API
- propojení s 360 Link
- online služba, roční platba
- info v češtině

360 Search - ukázka rozhraní

The screenshot displays the 360 Search interface. At the top, there is a search bar with the text '360 SEARCH' and the 'SerialsSolutions DEMO LIBRARY' logo. Below the search bar, there are navigation links: 'Library Home | Hours | A-to-Z List | Site Map | Contact Us'. The main content area is divided into several sections. On the left, there is a 'Refine Search' section with tabs for 'Topics', 'Date', 'Resources', and 'Authors'. The 'Topics' tab is selected, showing a list of topics such as 'Strait Of Magellan (83)', 'Ferdinand Magellan (34)', 'Review (34)', 'Fund, Fidelity (33)', 'Venus (29)', 'Magellan Midstream (20)', 'Magellan Health Services (17)', 'Lead (16)', 'GPS (14)', 'Magellan Aerospace (11)', 'Voyage Around (10)', 'Ethanol, Pipeline (8)', 'River (8)', 'Clouds Of Magellan (7)', 'Modernism (7)', 'Contract (6)', 'Health Care (6)', 'Profit, Financial (6)', 'Letter (5)', and 'Sound recording (5)'. On the right, there is a 'Filter By' section with options for 'Full Text' and 'Peer-Reviewed'. Below this, there is a 'Sort Results by' section with options for 'Date', 'Title', 'Author', and 'Source'. The main search results area shows 'Results 1-25 of 29 available (with 2 duplicates) for "title contains magellan" (50487 total)'. The results are displayed in a list format, with the first two results visible: '1. The Eternal Life of Stardust Portrayed in New NASA Image' and '2. Voyages to the Planets: Venus'. Each result includes the title, date, source, and options to 'Show Abstract' or 'Similar Results'.

SerialsSolutions
DEMO LIBRARY

Library Home | Hours | A-to-Z List | Site Map | Contact Us

Refine Search | New Search | Help

Topics | Date | Resources | Authors

Clustered Results

All Topics

- Strait Of Magellan (83)
- Ferdinand Magellan (34)
- Review (34)
- Fund, Fidelity (33)
- Venus (29)
  - Images (8)
  - Mapping, Radar (7)
  - Other (15)
- Magellan Midstream (20)
- Magellan Health Services (17)
- Lead (16)
  - GPS (14)
  - Magellan Aerospace (11)
  - Voyage Around (10)
  - Ethanol, Pipeline (8)
  - River (8)
  - Clouds Of Magellan (7)
- Modernism (7)
  - Contract (6)
  - Health Care (6)
  - Profit, Financial (6)
  - Letter (5)
  - Sound recording (5)

Filter By:
 Full Text |
 Peer-Reviewed

Sort Results by: Date | Title | Author | Source

Results 1-25 of 29 available (with 2 duplicates) for "title contains magellan" (50487 total)

1 - 2

Results in "Venus" Cluster (Clear filters)

Select all records :: 0 selected records: Email ▼ or Export/ Save ▼

1. [The Eternal Life of Stardust Portrayed in New NASA Image](#)
Jet Propulsion Laboratory News Release
Aug. 31, 2006.
Source: SIRS Knowledge Source
[Show Abstract](#) | [Similar Results](#)

2. [Voyages to the Planets: Venus](#)
Why We Explore
Aug. 12, 2006.
Source: SIRS Knowledge Source
[Show Abstract](#) | [Similar Results](#)

Autentizace a vzdálená správa EIZ

Vzdálená správa EIZ

- HAN NetMan
- vzdálený přístup k EIZ
- možnost připojení odkudkoliv
- standardní síťové heslo uživatele
  - ❖ nedojde ke zneužití hesla k e-zdroji
  - ❖ uživateli stačí znát své síťové heslo

Autentizace

- Kolik používáte na internetu hesel?
- Jste schopni si je zapamatovat?
- Nemáte potřebu vlastnit pouze jedno heslo na vše?
- Existuje nějaké univerzální řešení?

OpenID

- Říká Vám to něco???

přihlášení/registrace

Přihlásit se   Vytvořit nový účet   Zaslát nové heslo

Uživatelské jméno: *

Zadejte své uživatelské jméno pro Inflow.cz.

Heslo: *

Zadejte své heslo.

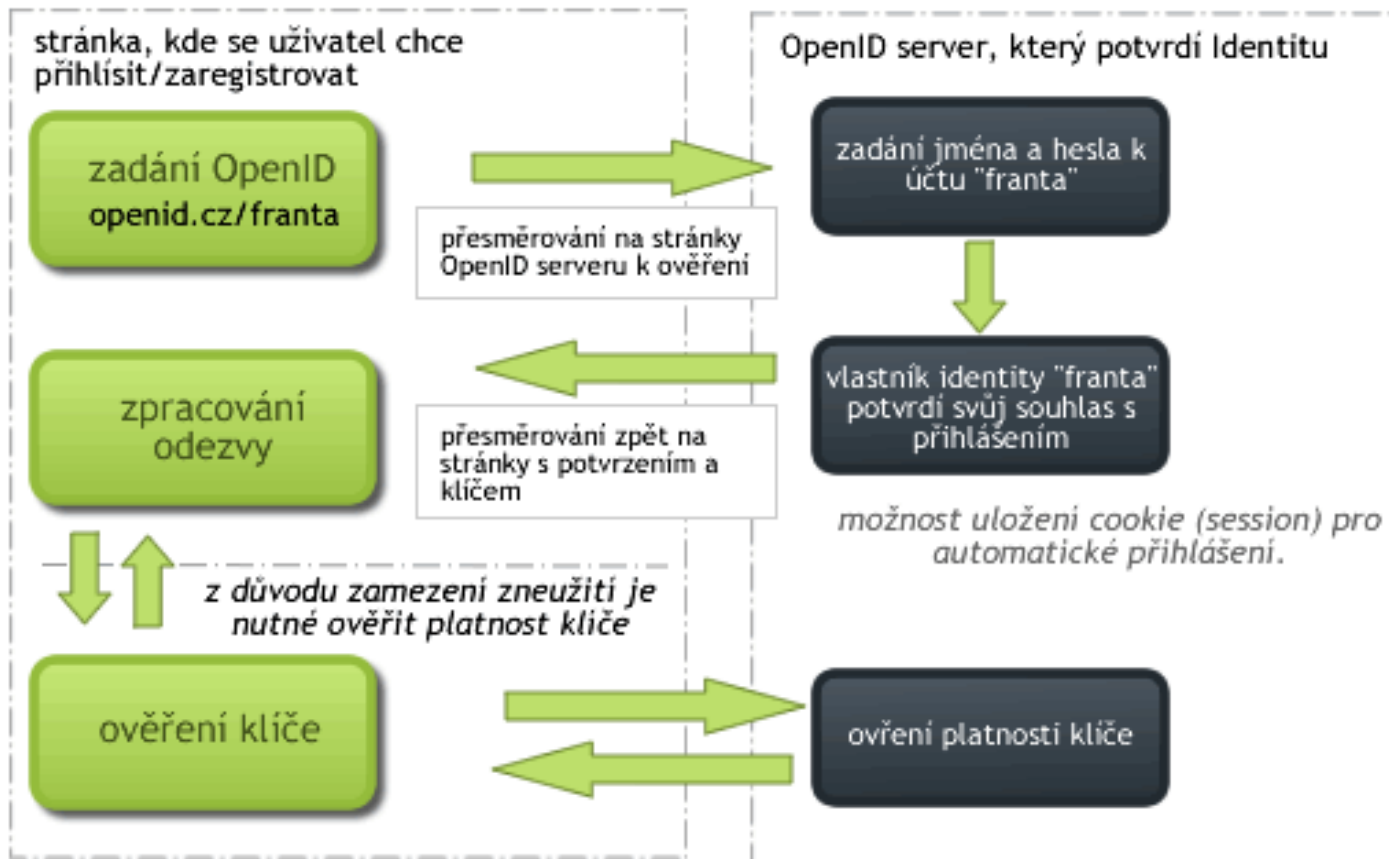
 [Přihlašte se pomocí OpenID](#)

OpenID

- distribuovaný systém
- bez centrální autority
- poskytuje informace o existenci účtu
  - ❖ existuje AxN
  - ❖ žádné další info
- výhody
  - ❖ uživatel se nemusí všude registrovat
  - ❖ stačí jedno heslo
- nevýhody
  - ❖ malé rozšíření

Jak OpenID funguje?

zdroj: <http://mozek.cz/info/openid>

OpenID zprostředkovatelé

- <http://www.seznam.cz/>
- <http://openid.cz>
- <http://www.myopenid.com>
- <http://www.chl.cz/openid/>

Shibboleth

- projekt konzorcia Internet2
- založen na standardech a open source
- verze 2
- garantované info o uživatelích
  - ❖ pouze nezbytně nutné
- využití:
  - ❖ možnost definování práv přístupu na základě obdržených dat
  - ❖ zejména v akademickém prostředí

Správa EIZ

Verde ERM

- ExLibris
- správce e-zdrojů
  - ❖ výběr
  - ❖ hodnocení
  - ❖ akvizice
  - ❖ obnovování licencí
  - ❖ přístup do EIZ
- vhodné i pro správu konzorcií
- integrace do Alephu

Verde - data v katalogu

El.časop.-předpl. - Výsledky vyhledávání

http://ckis.cuni.cz/F/ESYF9H39I51FPYS6RTRFPY96PYIHGMCCNTU

El.časop.-předpl. - Vý... SFX by Ex Libris Inc.

El.časop.-předpl. NEPŘIHLÁŠEN

Centrální katalog Univerzity Karlovy v Praze

» Přihlášení » Konec » Čtenář » Nastavení » Databáze » Připomínky » Náповěda
» Vyhledávání » Výsledky dotazu » Předchozí dotazy » Má schránka

Vybrané záznamy: » Zobrazit vybrané » Uložit/odeslat » Podmnožina » Přidat do mé schránky » Uložit na server
Celý soubor vyhledaných záznamů: » Vybrat vše » Zrušit označení » Ohodnotit » Zpřesnit » Filtrovat » Požadavek SDI

Výsledky dotazu Slova-Názvy= Herald Tribune; řazeno podle : Rok (sestupně)/Autor
Možnosti řazení : Autor/Rok(sect) Autor/Rok(vzes) Rok(sect)/Autor Autor/Název Náz./Rok(sect) Náz./Rok(vzes) Rok(sect)/Náz.

Záznamy 1 - 3 z 3
(maximálně je možno zobrazit a seřadit 10000 záznamů)

#	Název	Poskytovatel	Formát	ISSN	Plný text
1	☐ Tribune Herald	Dostupné od 1992 do 1997. (ProQuest 5000:Full Text)			SFX
2	☐ Sarasota Herald Tribune	Dostupné od 1996. (ProQuest 5000:Full Text)			SFX
3	☐ International herald tribune	Dostupné od 1992. (ProQuest 5000:Full Text)		0294-8052	SFX

Můžete změnit zadání dotazu:
WTI = (Herald Tribune)

Vyberte bázi:
El. časopisy - předplacené

© 2005 Ex Libris

360 Resource Manager

- od Serial Solutions

- funkce:

- ❖ správa kontaktů na dodavatele
- ❖ správa dokumentů souvisejících s akvizicí e-zdrojů
- ❖ správa licencí a podmínek vydavatelů
- ❖ správa předplatných
- ❖ akviziční proces
- ❖ srovnání využití s vybranými institucemi
- ❖ správa statistik od vydavatelů

Metadatové formáty a XML

XML

- e**X**tensible **M**arkup **L**anguage
- obecný značkovací jazyk (nemá tagy)
- základem pro konkrétní značkovací jazyky (DC, RDF, RSS, DocBook,...)
- definuje pouze strukturu dokumentu z hlediska věcného obsahu
- nezabývá se vzhledem
- vzhled se definuje připojeným stylem
  - ❖ CSS, XSL (XSLT)

XML

- definuje vazby mezi prvky
- prvky nejsou pevně dané
- charakter: (ne)opakovatelné
- DTD - definice použitých prvků
- XML parser - program pro kontrolu XML
- kódování - primárně v UTF-8

Využití XML

- prezentace informací
- ukládání informací
- výměna informací
- popis informací (metadata)
- získávání informací
- ukázka

MarcXML

- standard pro uchovávání záznamů Marc21 v XML
- správce LoC
- původně pouze pro potřeby knihoven
- více info
  - ❖ <http://www.loc.gov/standards/marcxml>
  - ❖ [ukázka XML](#)

Dublin Core

- soubor metadatových prvků
- pro popis digitálních objektů (i HTML)
- usnadňuje vyhledávání e-zdrojů
- založen na XML
- název odvozen od města Dublin (USA)
- Generátor metadat
- správce v ČR - KIC ICS FI MU

Dublin Core

■ 16 základních prvků

- ❖ Title, Creator, Subject, Description, Publisher, Contributor, Date, Type, Format, Identifier, Source, Language, Relation, Coverage, Rights, Audience

■ výhody

- ❖ jednoduchost
- ❖ sémantická interoperabilita
- ❖ mezinárodní podpora
- ❖ rozšiřitelnost
- ❖ modifikovatelnost

Další info o DC

- <http://www.dublincore.org>
- http://www.ics.muni.cz/dublin_core
- <http://www.ukoln.ac.uk/cgi-bin/dcdot.pl>
- <http://www.webarchiv.cz/generator/dc/dc.cgi>

Další metadatové formáty

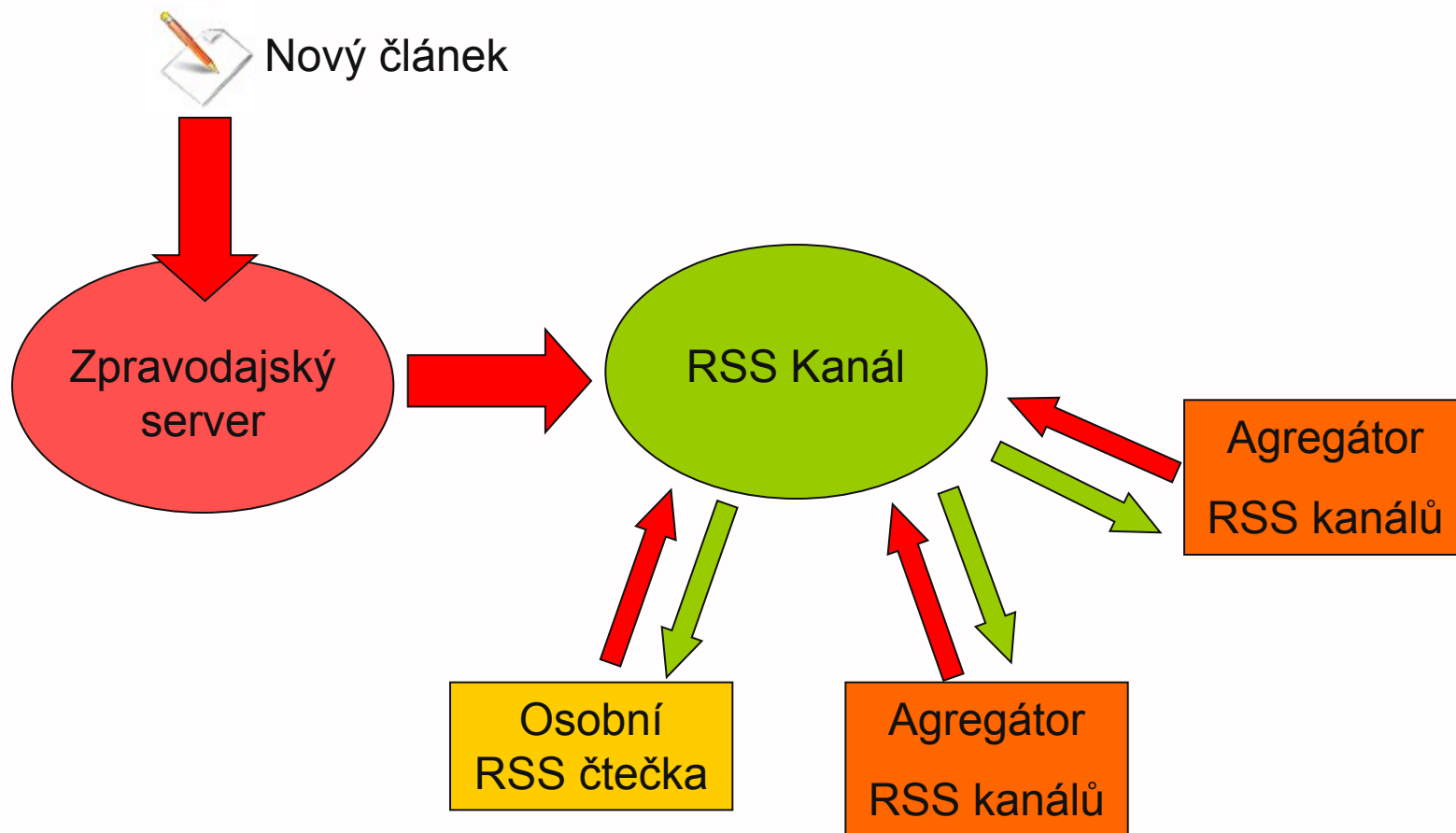
- RDF
- METS
- MODS
- ...

RSS

- slouží ke sdílení obsahu
- standardizovaný formát (XML)
- pro weby s častou aktualizací
- nejčastější uplatnění:
  - ❖ zpravodajské servery, blogy
- nejpoužívanější verze RSS 0.91 a 2.0
- osobní RSS čtečky
- agregátory RSS kanálů (mix info)

Jak RSS funguje?

Využití v RSS

■ EIZ

- ❖ informace o novinkách
- ❖ aktuální číslo v RSS
- ❖ výběr článků na vybrané klíčové slovo nebo obor

■ Agregace článků z odborných časopisů

- ❖ <http://www.tictocs.ac.uk>
- ❖ <http://www.scholert.com>

Komunikační protokoly

Z39.50

- mezinárodním standard pro komunikaci mezi počítači
- architektura klient – server
- heterogenním prostředí
  - ❖ nezávislé na operačních systémech, databázích a dotazovacích jazycích
- rozvoj protokolu řídí
  - ❖ mezinárodní skupina Z39.50 Implementors Group (ZIG)
  - ❖ patronem LoC

Fungování Z39.50

- ❖ uživatel zformuluje dotaz v jazyce svého knihovního systému
- ❖ vybere pro vyhledávání cizí vzdálený katalog se Z-serverem
- ❖ dotaz je přeformulován do Z39.50
- ❖ pošle se Z-serveru cizího katalogu
- ❖ dotaz se přeloží do vyhledávacího jazyka cílové databáze
- ❖ vrátí se výsledek vyhledávání
- ❖ výsledek pošle Z-klientovi
- ❖ Z-klient výsledek předá knihovnímu systému pro zobrazení v jeho standardním uživatelském rozhraní

OAI-PMH

- protokol pro automatické sklízení dat
- jednoduchá implementace
- OAI-identifíer
  - ❖ v rámci repozitáře, odstranění duplicit
- základní pojmy
  - ❖ zdroj dat, repozitář, harvester, jednotka (objekt), záznam (odvozený od objektu)
- Více info
  - ❖ [P. Žabička](#)

SRU/SRW

- protokol pro online vyhledávání
- pokus o zjednodušení Z39.50
- vyvíjí a spravuje LoC
- dotazovací jazyk CQL
- ukázky
  - ❖ SRU MU, SRU is Simple!, British Library

Identifikátor

Klasické identifikátory

- **ISBN** – International Standard Book Number
- **ISSN** - International Standard Serial Number
- **ISMN** – International Standard Music Number for Printed Music
- **ISAN** – International Standard Audiovisual Number
- **ISRN** – International Standard Technical Report Number

ISBN

- vznik 1966
- agentura ISBN v Berlíně (1972)
- v ČR NK v Praze
- ISBN-10 a ISBN-13 (od 1.1.2007)
- [Info o ISBN v NK ČR](#)
- www.isbn-international.org

ISBN Syntaxe

- **ISBN 80-00-01987-6**
  - ❖ **identifikátor skupiny**
  - ❖ **identifikátor nakladatele**
  - ❖ **identifikátor titulu**
  - ❖ **kontrolní číslice**

ISSN

- seriálové publikace
- 60. léta
- agentura ISSN v Paříži (1974)
- v ČR NTK v Praze
- ISSN-8
- www.issn.cz
- www.issn.org

URN

- Uniform Resource Name System
- s obsahem směrovacího mechanismu
- identifikace obsahu konkrétního objektu bez ohledu na jeho lokaci
- globálně nepodporují www prohlížeče
- systém není rozšířený na celém internetu
- směrovací služby jsou za úplatu

URN - syntaxe

■ URN:**nid**:**nss**

- ❖ **Namespace Identifier- identifikátor určitého identifikačního systému (např. DOI)**
- ❖ **Namespace-Specific String je konkrétní identifikátor v daném systému**

DOI

- Digital Object Identifier
- iniciativa komerčních vydavatelů
- snaha o vybudování komplexního systému na správu a řízení vlastnických a autorských práv
- centralizovaný, placený systém
- využití např. v CrossRef
  - ❖ pro vytváření citačních vazeb v oblasti vědeckých publikací (citation-linking)
  - ❖ zpřístupňování plných textů

DOI Syntaxe

■ doi:**10.1006/123456**

- ❖ **konstanta 10 pro označení systému DOI**
- ❖ **numerický identifikační kód registrující organizace, vydavatele**
- ❖ **jednoznačný identifikátor digitálního objektu v rámci dané registrující organizace**

Další identifikátory

■ PURL

- ❖ URL s nepřímou adresací (OCLC)
- ❖ jednoduché řešení

■ Handle System

- ❖ propracované
- ❖ nezávislé na URL
- ❖ vlastní směrovací infrastruktura

Digitální knihovny

Příklady SW digitálních knihoven

- DSpace
- Eprints
- Fedora
- Greenstone
- DigiTool
- ...

Závěr

Děkuji Vám za pozornost

Martin Krčál
krcal@fss.muni.cz